

INHOUD

- INLEIDING Door Marita Mathijssen 9
- BRIEF Van de heer P. aan de uitgever, tot inleiding dienende 17
- EERSTE HOOFDSTUK Waarin, onder meer andere wetenswaardige zaken, het portret van de held dezer geschiedenis gevonden wordt 29
- TWEEDE HOOFDSTUK Waarin men lezen zal, wat er in en voor de herberg te Soest voorviel 38
- DERDE HOOFDSTUK Waarin wordt bewezen, hoe gevaarlijk het is zonder paraplu uit te gaan, en de beschrijving gevonden van een mooi meisje en een mooie koepel 53
- VIERDE HOOFDSTUK 't Geen verhaalt wat er verder in de koepel voorviel 68
- VIJFDE HOOFDSTUK Hetwelk bange lieden bij avond niet moeten lezen 79
- ZESDE HOOFDSTUK Waarin onze held voor de tweede reis op dezelfde dag gevaar loopt zijn hart te verliezen 92
- ZEVENDE HOOFDSTUK Vermeldende, wat de heer Bos aan Ferdinand vertelde, en hoe deze per slot nog even wijs bleef, gelijk ook het geval met de lezer zal zijn 102
- ACHTSTE HOOFDSTUK Waarin meer geredeneerd dan gedaan wordt 113
- NEGENDE HOOFDSTUK Behelzende het verhaal ener schuitreis van Naarden naar Amsterdam 125
- TIENDE HOOFDSTUK Waarin verhaald wordt, hoe Ferdinand thuis kwam en hoe hij insliep, welk voorbeeld de lezer mag volgen, zo het hem goëddunkt 137
- ELFDE HOOFDSTUK Hetwelk ettelijke politie-geheimen aan de dag brengt 146

- TWAALFDE HOOFDSTUK Waarin men nadere kennis maakt met de leden der familie en waarin tante Letje een confituurvlek op haar halsdoek bekomt 159
- DETIENDE HOOFDSTUK Behelzende, hoe Suzanna en Ferdinand harrewarren, en hoe de laatste in een welkomstdicht verheerlijkt wordt 174
- VEERTIENDE HOOFDSTUK Waarin Ferdinand op cognac onthaald en tegen wil en dank in nieuwe avonturen gesleept wordt 182
- VIJFTIENDE HOOFDSTUK Vermeldende, hoe Ferdinand en Suzanna uit logeren gingen en wat er op Heizicht gebeurde 199
- ZESTIENDE HOOFDSTUK Waarin verhaald wordt, wie Ferdinand in de kerk zag: en welke gasten op Heizicht kwamen eten 212
- ZEVENTIENDE HOOFDSTUK Verhalende, hoe Zwarte Piet Ferdinand met een commissie belastte en hoe Suzanna een grote koek trok 235
- ACHTTIENDE HOOFDSTUK Waarin Ferdinand op zijn kantoor geïnstalleerd, en als Krelis Louwen, op een poëtenmaal wordt genodigd 244
- NEGENTIENDE HOOFDSTUK Bevattende 't geen er op de dichterlijke samenkomst bij Helling verhandeld werd 262
- TWINTIGSTE HOOFDSTUK Waarin verhaald wordt, wie de heer in 't karmozijn was, en hoe deerlijk Ferdinand er zich in werkte 276
- EENENTWINTIGSTE HOOFDSTUK Waarin enige oude kennissen weder op het toneel verschijnen en een paar nieuwe worden ingevoerd 289
- TWEEËNTWINTIGSTE HOOFDSTUK Hetwelk aantoonst, dat men niet naar de Oost-Indiën behoeft te varen, om schipbreuk te lijden 300
- DRIEËNTWINTIGSTE HOOFDSTUK Vermeldende hoe dames voor spoken worden aangezien, en wat de schipbreukelingen al zo verder deden om een verkoudheid te voorkomen 313
- VIERENTWINTIGSTE HOOFDSTUK Hetwelk over 't geheel van een vrij sentimentele aard is; doch vrij slaperig eindigt 324
- VIJFENTWINTIGSTE HOOFDSTUK Hetwelk een vervolg is op het vierentwintigste 332
- ZESENTWINTIGSTE HOOFDSTUK Waarin geleerd wordt, hoe men best oude paarden verkoopt, en jonge bederft 349
- ZEVENENTWINTIGSTE HOOFDSTUK Waarin onze held in nieuwe onaangenaamheden wordt gewikkeld 367

- ACHTENTWINTIGSTE HOOFDSTUK Waarin lelijke donderbuien boven
het hoofd van Ferdinand samenpakken 375
- NEGENENTWINTIGSTE HOOFDSTUK Vermeldende wat er ten huize van
de notaris Bouvelt voorviel 385
- DERTIGSTE HOOFDSTUK Hetgeen langer dan het voorgaande, en niet
meer of minder belangrijk wezen zal 390
- EENENDERTIGSTE HOOFDSTUK Waarin het gedrag van mejuffrouw
Blaek ten opzichte van Ferdinand wordt verklaard en de vader van
Amelia weder op de proppen komt 415
- TWEEËNDERTIGSTE HOOFDSTUK Waarin overtuigend bewezen wordt,
dat de behendigste vogelaar ook wel eens vogels laat ontsnappen 430
- DRIEËNDERTIGSTE HOOFDSTUK Vermeldende, wie Ferdinand in de
beurtman aantrof, hoe hij op Terschelling aankwam en welke zonder-
linge ontmoeting hij aldaar had 441
- VIERENDERTIGSTE HOOFDSTUK Waarin verhaald wordt, hoe de thee
aan boord van de Kjøbenhavn werd gebracht, en de lezer vele verras-
singen worden voorbereid 458
- VIJFENDERTIGSTE HOOFDSTUK Waarin de geschiedenis van de heren
Bos, Van Beveren, de Vliesridder, de baron van Lintz, de graaf van
Talavera, de zeerover Don Manoël enz., enz. wordt verhandeld, en
hetgeen evenwel, wat de lengte betreft, mee zal vallen 473
- ZESENDERTIGSTE HOOFDSTUK Waarin zich het oude spreekwoord
bevestigd vindt, dat men geen hei moet roepen, eer men over de dam
is 484
- ZEVENENDERTIGSTE HOOFDSTUK Waarin treurige en indrukwekkende
tonelen voorkomen, gelijk men die somtijds in het dagelijkse leven,
maar zeer dikwijls in romans en versierde geschiedenissen aantreft 493
- ACHTENDERTIGSTE HOOFDSTUK Waarin onze held zich volstrekt niet
op zijn gemak bevindt 505
- NEGENENDERTIGSTE HOOFDSTUK Hetwelk bekentenissen en sterfbed-
den afschetst: zeer melancholiek om te lezen 515
- EPILOOG 527
- VERTALING VAN DE LATIJNSE UITDRUKKINGEN 531

INLEIDING

Door Marita Mathijsen

Stel je voor. Een jongen van een jaar of twee-, drieëntwintig is een flinke tijd in het buitenland geweest. Hij komt terug en zijn ouders ontdekken dat hij een vriendinnetje meegenomen heeft en ondergebracht bij een B&B. Ze weten haar achtergrond niet. Is ze gekleurd, is ze moslima? Dan horen ze dat hij sinds hij landde op Schiphol in verschrikkelijke toestanden terecht is gekomen. Hij raakte betrokken bij een gewelddadige ruzie in een café, hij werd op straat overvallen, beroofd, dreigde in elkaar getrapt te worden tot een omstander hem wist te bevrijden uit de handen van zijn belagers. Hij heeft contact met illegalen die in de misdaad zitten. Zijn ouders weten niet wat ze ervan moeten denken, want van hem krijgen ze niets te horen. Hij speelt de brave jongen die buiten zichzelf om in aanraking komt met allerlei gespuis.

Dit is in hedendaagse termen wat er gebeurt in *De lotgevallen van Ferdinand Huyck*, dat speelt in de jaren veertig van de achttiende eeuw. Ferdinand heeft zijn rechtenstudie afgesloten en gaat naar het buitenland, zoals indertijd in hogere kringen gebruikelijk was. Jongens moesten een rite de passage ondergaan voordat ze konden meetellen als volwaardig burger in de maatschappij. In het buitenland zou zo'n jongen geconfronteerd worden met andere geloven, andere gebruiken, vrouwen van gemakkelijker zeden, en dat moest uiteindelijk ertoe leiden dat hij gelouderd terugkwam. Nu was hij man geworden, kon keuzes maken, een beroep kiezen, een passende vrouw. Deze gang van adolescent naar volwassene is in tientallen romans beschreven. Het grote voorbeeld is de Bildungsroman van Johann Wolfgang von Goethe, *Wilhelm Meisters Lehrjahre* (1795-1796). Daarin neemt Wilhelm afstand van het nette milieu van zijn ouders, reist met een theatergroep door Europa, twijfelt over zijn liefdes en wordt slachtoffer van berovingen. Uiteindelijk komt hij terug bij zijn ouders, aangepast maar wijzer. Kende Jacob van Lennep de roman van Goethe toen hij rond 1839-1840 schreef aan zijn derde roman, *de Ferdinand Huyck*? Er was toen nog geen vertaling van verschenen, en Duits las hij niet zo makkelijk. Wat hij zeker wel kende was een populaire, typisch Nederlandse Bildungsroman, die in

1808 uitgekomen was, en vele malen werd herdrukt: *Het leven van Maurits Lijnslager* door Adriaan Loosjes. Deze roman speelt zich af in de zeventiende eeuw, de hoofdpersoon maakt een reis naar Italië. Met allerlei ondeugden wordt hij geconfronteerd: ledigheid, hypocrisie, dartelheid, godsdienstige partijdigheid. Besmettelijke ziektes, roofovervallen, vrijmoedige vrouwen, natuurgeweld, alles komt op zijn pad. Uiteindelijk komt alles goed met hem en kan hij het meisje van zijn dromen trouwen.

Dit is wat zich ook afspeelt in de *Ferdinand Huyck*. Maar het originele en fascinerende van Van Lenneps roman is dat de hoofdpersoon veilig van zijn buitenlandse reis is teruggekomen en pas de laatste kilometers van zijn reis, van Amersfoort naar Amsterdam, overrompeld wordt door een stortvloed van bedreigende situaties. Alles lijkt bij zijn terugkeer in het vaderland gesmeerd te gaan tot hij in een herberg een messentrekker ontmoet die uit is op een gevecht. Daaraan ontsnapt hij, maar een andere passant loopt wel in de val. Ferdinand weet hem te ontzetten. De kennismaking met deze man is het begin van een ingewikkelde reeks gebeurtenissen, die er uiteindelijk toe leiden dat Ferdinand niet alleen ervan verdacht wordt een maîtresse erop na te houden maar ook een dubbele moord in zijn schoenen geschoven krijgt. Het liefvallige meisje dat hij nog voordat de rampspoed toesloeg in de buurt van Naarden op een buitenhuis heeft leren kennen en op wie hij halsoverkop verliefd raakte, wil weinig van hem weten tot alles opgeklaard wordt en Ferdinand van smetten vrij aan een kalm burgerbestaan kan beginnen.

Is *Ferdinand Huyck* wel een historische roman? Goed, hij speelt in de achttiende eeuw, in een tijd die Van Lennep zelf niet meegemaakt had, maar er komen geen historische figuren in voor en ook maakt Van Lennep geen werk van historische achtergronden. We komen alleen te weten dat de schrijver Jacob Campo Weyermans (1677-1747) nog leefde en dat de tweede Zweeds-Russische oorlog (1741-1743) de handel verstoorde. Een van de hoofdpersonen, de geheimzinnige baron van Lintz, heeft wat overeenkomsten met de avontuurlijke Groningse jonker Johan Willem Ripperda (1682-1737), die in Spaanse dienst kwam, en stierf in Marokko, maar te weinig om daarnaar gemodelleerd te zijn.

Wel ligt er een sterke nadruk op de zeden van de achttiende eeuw. Die verschilden echter niet zoveel van die in de eerste helft van de negentiende eeuw, volgens Van Lennep zelf. Aan de Franse schrijver Xavier Marmier, met wie hij bevriend was, meldde hij dat zijn roman over het intieme leven

van de achttiende eeuw ging, maar dat er sindsdien niet zoveel veranderd was in Nederland en de roman dus ook kon gelden als een observatie van negentiende-eeuwse zeden en gewoonten. Die plant Van Lennep in allerlei typen, zowel uit de rijke elite als uit de middenklasse en de onderkant van de maatschappij. Een opgefokte messentrekker, een Joodse marskramer die een spion voor de politie blijkt te zijn, een triest meisje dat verlaten in de wereld staat, een gevallen edelman, een snedig zusje van de hoofdpersoon, een diepgelovige tante, een losbol uit de hogere kringen, een welbespraakte kapitein: hij beeldt ze met verve af. Elk type krijgt zijn eigen taalgebruik: de verwende Haagse leegloper gebruikt veel Franse woorden, de gelovige tante praat in Bijbeltaal, de spion krijgt een Jiddisch accent, de Gooise boerin hanteert de streektaal, papa Huyck citeert Latijnse spreuken. Ondeugden komen er veel voor bij de personages: ledigheid bij heren uit de hogere klassen, geldzucht bij zakenmannen, uitsluiting van andere geloven bij de doorsnee burgerij, meisjesverleiding in de hogere kringen, uitlokking van mishandeling in de lagere klassen, dubbelspel bij de politie, dronkenschap in alle kringen.

Het eigenlijke verhaal van *Ferdinand Huyck* begint pas op pagina 29, en ik zou elke lezer willen aanraden daar met lezen te beginnen, want de voorbereidende stukken worden eigenlijk pas interessant als het verhaal afgelopen is. Zoals in de negentiende eeuw gebruikelijk, begint Van Lennep de story met een uitgebreide manuscriptfictie. Weliswaar beschouwt hij die als een ‘amuse’ die nu eenmaal aan het eigenlijke hoofdgerecht voorafgaat, maar voor de hedendaagse lezers is die toch wat traag, terwijl het verhaal zelf, als het dan eenmaal begint, loopt als een tierelier. Een korte samenvatting van die manuscriptfictie is wellicht voor de hedendaagse lezer voldoende.

Een zekere heer P. schrijft aan een naamloze vriend dat hij een juffrouw Stauffacher gekend heeft, een Zwitserse gouvernante bij Hollandse vooraanstaande families, die een Wikipedia in haar hoofd had met kennis over befaamde personen. Juffrouw Stauffacher had aan P. verteld over een manuscript met een bijzondere levensgeschiedenis waarin dingen stonden die zo onwaarschijnlijk leken dat ze zelfs in een roman verworpen zouden worden, en toch waren ze werkelijk gebeurd. Ze had dat manuscript overgeschreven en een beetje bewerkt. P. las dat manuscript, was onder de indruk en vond dat er een uitgave van moest komen. Of de naamloze vriend, kennelijk iemand die vaker met dat bijltje gehakt had, dat op zich wilde nemen. Dan volgt brief twee. De geadresseerde neemt het verzoek aan.

Maar we zijn nog niet klaar met de carroussel van verhalenvertellers. In het eerste hoofdstuk is weer een vertelling in een vertelling ingebouwd, want een grootvader vertelt aan zijn kleinkinderen wat hem in zijn jeugd overkomen is na een lange buitenlandse reis, toen hij weer bijna thuis was. Juist die paar dagen tussen zijn aankomst in het vaderland en de thuiskomst, zouden de belangrijkste in zijn leven worden. We zijn twaalf bladzijden verder voor het eigenlijke verhaal begint. Aan het eind van de roman komt de manuscriptfictie weer terug: dan neemt de Zwitserse governante de pen op en rondt het verhaal af door te vertellen wat er later nog gebeurd is met een paar figuren uit het boek.

De figuur van de governante heeft Jacob van Lennep ontleend aan de werkelijkheid. Zijn grootvader had een Zwitserse dame in dienst voor de opvoeding van zijn dochters. Deze juffrouw Wägeli was echt een familie-stuk geworden, die na de dood van de grootvader als gezelschapsdame bij de weduwe bleef. Jacob van Lennep kwam als kind vaak bij haar op bezoek en zij vertelde hem verhalen uit de tijd dat ze in Zwitserland en Frankrijk bij vooraanstaande families in dienst was. Juffrouw Stauffacher is niet de enige figuur in *Ferdinand Huyck* die geïnspireerd was op de werkelijkheid. Volgens de overlevering is de snedige Susanna, een zus van Ferdinand die voortdurend geestige, spottende opmerkingen maakt, gemodelleerd naar Jacobs zuster Antje. Van Susanna bijvoorbeeld is de opmerking dat jongeren al verliefd worden als zij een vrouwenmuts op een bezemsteel zien. Tante Van Bempden, een zeer rijke en gastvrije dame, is gemodelleerd naar Van Lenneps tante Van Loon-van Winter. In de vader van Ferdinand is Van Lenneps eigen vader te herkennen, de gerespecteerde hoogleraar klassieke talen. Huyck senior spreekt voortdurend in Latijnse citaten en de schrijver legt veel nadruk op zijn onkreukbaarheid. Hoe het eraan toeging op een avondje van een dichtgenootschap met derderangs schrijvers die elkaar uitbundig lof toezwaaien, moet Van Lennep van horen zeggen hebben of uit oude tijdschriften – die achttiende-eeuwse gewoonte bestond in zijn tijd niet meer.

Ook de beschrijvingen van de landschappen en buitenhuizen zijn duidelijk gebaseerd op Van Lenneps kennis daarvan. Zijn tante Van Loon had een buitenhuis in 's-Graveland, en daar plaatst hij ook het buiten van tante Van Bempden uit de roman. Hij kende ook de omgeving van Baarn en Eemnes heel goed, kwam daar bijvoorbeeld op het kasteel Groeneveld. Het buitenhuis De Guldenroede uit de roman, waar Huyck zijn toekomstige

liefje ontmoet, is gemodelleerd naar het gesloopte huis Draakenburg, dat tegenover Groeneveld stond. Terschelling, waar zich ook een deel van het verhaal afspeelt, kende Van Lennep als lid van de landbouwcommissie, die minstens eenmaal per jaar de Waddeneilanden bezocht om daar de stand van de gewassen en de staat van het vee te controleren. Maar ook al zijn deze beschrijvingen op de realiteit gebaseerd: overwegend in zijn natuurbeschrijvingen is de romantiek. De geheimzinnige lichtval, de typische kleuren van het Gooi, de geur, de geluiden van knisperende bladeren, de dreiging van komend onweer en de gewelddadige uitbarsting daarvan, ze zijn allemaal zo beschreven dat de lezer de natuur meebeleeft, zowel in haar rustgevende staat als op gevaarlijke momenten. Zo dient de natuur als metafoor voor de contrasten in de roman zelf.

Er zijn ook figuren in de *Ferdinand Huyck* die volledig aan de fantasie van Jacob ontsproten zijn. De roomse baron die verwordt tot zeerover, zijn ongelukkige dochter, de slimme Joodse marskramer, de schurk Andries Matthijssen, de avonturier Zwarte Piet, het meisje dat verleid wordt en in de hoererij terecht komt: ze horen allemaal tot het arsenaal van de negentiende-eeuwse roman. De lichtmis Lodewijk Blaek en de Bijbelciterende tante Letje zouden daarentegen zo uit een achttiende-eeuwse roman van Betje Wolff en Aagje Deken kunnen stammen.

Sommige van de figuren uit de roman doen ook aan de boeken van Charles Dickens denken. Weliswaar zijn de Bildungsromans van Dickens, zoals *David Copperfield* en *Great Expectations*, geschreven ná *Ferdinand Huyck*, maar de *Pickwick Papers* uit 1836 kan Van Lennep wel gekend hebben. Er komen twee figuren in de *Huyck* voor die in hun taalgebruik geïnspireerd lijken te zijn door dit boek van Dickens. In de *Huyck* spreekt kapitein Pulver in gezegdes, die hij op een malle manier aanvult. Op deze manier: 'Blijf zitten, Mijnheer: hou uw gemak, zoals de havik tot de duif zei, terwijl hij haar plukte.' Of: 'Wel Mijnheer!' zeide Pulver: 'UEd. doet mij blozen, (als de kreeft zei tegen de braadpan).' Pulver wordt daardoor een geestig personage dat in bloemrijke taal ieders aandacht opeist. Dat aanvullen van gezegdes lijkt op wat Pickwicks knecht Samuel Weller geregeld doet, zij het dan in onvervalst Cockney-Engels: 'There; now we look compact and comfortable, as the father said ven he cut his little boy's head off, to cure him o' squintin [om hem te genezen van scheelkijken].' Ook de figuur van meester Doedes, dokter en substituut-drost op het eiland Terschelling, lijkt op een Dickens-personage. Doedes spreekt onaffe zinnen, net als de acteur en charlatan Alfred Jingle in de *Pickwick Papers*. Doedes bijvoorbeeld: 'Hm! – Drost – Enkhuizen –

nooit hier komen – geld trekken – niets uitvoeren – Doedes al het werk doen – Staten oude wijven – het eiland niet kennen – makkelijk besluiten nemen in den Haag – Terschelling zware lasten – vele rampen – schrale verdiensten – leven wagen bij schipbreuken.’ Doedes krijgt door dat bizarre taalgebruik een eigen status: alleen hoofdzaken tellen, de rest kan ongezegd blijven. De afwezigheid van verbindende woorden bij Jingles is gericht op het verzwijgen van zijn ware bedoelingen, zoals wanneer hij geld leent dat zeker nooit terug zal komen: ‘*By-the-by – can’t spare ten pounds, can you? – very particular purpose – pay you in three days.*’ Van Lennep heeft dus waarschijnlijk wel leentjebuurt gespeeld bij Dickens, maar hij geeft een geheel eigen draai aan het leengoed.

Over de ontstaansgeschiedenis van *Ferdinand Huyck* is niets bekend: niet wanneer Van Lennep eraan begon, of waarom hij juist een *coming-of-age*-verhaal wilde vertellen. Zijn keuze voor de achttiende eeuw kan te maken hebben met kritiek in *De Gids* op zijn vorige historische romans, die beide in de Middeleeuwen spelen. *De Gids*, op dat moment het belangrijkste kritische tijdschrift, samen met de *Vaderlandsche Letteroefeningen*, vond dat de Middeleeuwen niets typisch Nederlands hadden. Schrijvers zouden juist tijdperken moeten oproepen die van belang waren voor de nationale Nederlandse identiteit.

Het eerste deel *De lotgevallen van Ferdinand Huyck* verscheen eind september 1840, het tweede in november. Het was indertijd gebruikelijk omvangrijke boeken in delen op de markt te brengen. Bij elkaar kostten de twee delen negen gulden, een vermogen in die tijd. Een herdruk kwam er pas in 1856, toen al zijn romans heruitgegeven werden in *Romantische werken*. De eerste vertaling, een Duitse, verscheen al in 1841, en later verschenen er nog enkele Franse en een Engelse. Er is niets bekend over de oplage van de eerste druk. Het boek werd in elk geval aangeschaft door de vele leesbibliotheken van die tijd. Van Lennep was in die jaren erg populair en geen andere romanschrijver stond zo in de belangstelling als hij. De *Vaderlandsche Letteroefeningen* recenseerde de *Huyck* heel positief: een aanwinst voor de literatuur omdat er een ‘losheid en bevalligheid’ in was die sinds de romans van Betje Wolff en Aagje Deken gemist werden in Nederland. In *De Gids* verscheen geen recensie, terwijl Van Lennep daar juist nieuwsgierig naar was. Die schrijven alleen over een boek als ze dat kunnen neersabelen, veronderstelde Van Lennep in een brief aan een vriend. Pas decennia later schreef de *De Gids*-medewerker Conrad Busken Huet een grote studie over Van Lennep, waarin hij *Ferdinand Huyck* diens beste roman noemt: ‘een door

en door minzaam boek [...], zoo frisch als een heldere voorjaarsmorgen, zoo genoeglijk als het onverwacht bezoek van een hartelijk vriend'. Kritiek heeft Huet ook: Ferdinand is wel 'de braafste aller Hendrikken', een 'gutmensch' zouden we tegenwoordig zeggen, en Amsterdam is en blijft een provinciestad in de Huyck. Persoonlijke reacties kreeg Van Lennep ook: de schrijver Isaac da Costa schreef hem dat de figuur van de Bijbelciterende tante hem geërgerd had: 'Bijbeltexten in den mond uwer Roman-karakters! behooren die daar, schoon zy dan ook tot het geheel der schildering niet gemist konden worden?' Evengoed vond hij de Huyck superieur. Van Lenneps vriend Aart Veder meende dat er voldoende intriges voor een dozijn romans zaten in dit 'meesterstuk'. Het einde vond hij daarentegen wat te gehaast overkomen. Van Lennep moet hem daarop geantwoord hebben dat dat kwam omdat de uitgever hem op de hielen zat. Die wilde het tweede deel natuurlijk zo snel mogelijk de markt op jagen.

Wat heeft *Ferdinand Huyck* nu eigenlijk betekend voor negentiende-eeuwse lezers? Natuurlijk is er het pure amusement van een geolied lopend verhaal, geschreven in een gevatte stijl, met onvergetelijke personages en magnifieke natuurbeschrijvingen. Maar de lezers waren ook gewend een les te lezen in literatuur. Kleine misstappen kunnen grote gevolgen hebben, is het eerste signaal. Ga niet schuilen voor de regen op een plek waar je niet uitgenodigd bent. Speel niet de ridder als je niet zeker bent van de uitkomst. Maar zonder te schuilen had Ferdinand nooit zijn grote liefde getroffen, en als hij de trieste Amelia niet had geholpen zou hij er nooit achter zijn gekomen hoeveel vooroordelen hij nog moest kwijtraken voordat hij als volwaardige burger in de maatschappij kon treden. De moraal van het boek gaat dieper dan alleen die waarschuwing tegen kleine overtredingen. Overheersend is de aanklacht tegen vooroordelen. Tegen uitsluiting van mensen van andere geloven, tegen onverdraagzaamheid ten opzichte van mensen die ooit een misstap hebben begaan en nergens in de maatschappij op vergeving kunnen rekenen. Daarmee hangen andere ondeugden samen. Achterdocht is kenmerkend voor vooroordelen en bevorderen die. Geldbejag drijft mensen tot oneerlijke handelingen, ze slepen onschuldigen mee in hun val, en juist die krijgen vervolgens geen hernieuwde kansen. Rijkdom kan ledigheid bevorderen, ledigheid leidt tot bespotting van goedwillenden – uitsluiting dus weer. Het is de moraal van het tijdperk ná de Franse revolutie waarmee Van Lennep zijn roman doordeseemt: gelijkheid en broederschap. Vrijheid, de derde leus van de revolutionairen, heeft in de ideale burgermaatschappij